

Skandinavisk Samhällsanalys

NULÄGESBESKRIVNING AV ÅTTA KOMMUNERS ARBETE MED ROMSK INKLUDERING

DECEMBER 2017

NULÄGESBESKRIVNING

Innehåll

Uppdraget	1
Genomförandet	3
Gävle	4
Pågående arbete och strategi	4
Erfarenheter	6
Göteborg	7
Pågående arbete och strategi	7
Utbildning, skola och lärare	8
Erfarenheter och framtiden	8
Kommunens önskemål	8
Haninge	9
Pågående arbete och strategi	9
Utbildning, skola och lärare	10
Erfarenheter och framtiden	11
Kommunens önskemål	11
Helsingborg	12
Pågående arbete och strategi	12
Utbildning, skola och lärare	13
Erfarenheter och framtiden	14
Kommunens önskemål	14
Linköping	15
Pågående arbete och strategi	15
Utbildning, skola och lärare	16
Erfarenheter och framtiden	17
Kommunens önskemål	18
Luleå	19
Pågående arbete och strategi	19
Utbildning, skola och lärare	20
Erfarenheter och framtiden	21
Malmö	22
Pågående arbete och strategi	22
Utbildning, skola och lärare	24

NULÄGESBESKRIVNING

Erfarenheter och framtiden	24
Kommunens önskemål	24
Stockholm	26
Pågående arbete och strategi	26
Utbildning, skola och lärare	27
Erfarenheter och framtiden	28
Kommunens önskemål	28
Sammanfattande slutsatser	29
Reflektioner över uppdraget	29
Motersmålsundervisning	29
Struktur och kontinuitet	30
Kommunernas syn på Skolverkets roll	31

NULÄGESBESKRIVNING

Uppdraget

Skolverket har fått i uppdrag att ta fram en nulägesbeskrivning i samverkan med Länsstyrelsen i Stockholm, Arbetsförmedlingen, Boverket, Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen och romska sakkunniga. Nulägesbeskrivningen ska göras för de kommuner som fått statsbidrag för utvecklingsarbete för romsk inkludering på lokal nivå under perioden 2012-2017 (Ku2017/01/295/DISK).

Nulägesbeskrivningen ska följa upp den nulägesbeskrivning som Länsstyrelsen i Stockholms län redovisade till regeringen i december 2014 (Ku2015/00039/DISK). Syftet är att få en jämförbar och samlad bild av vilka hinder och möjligheter som finns för att den nationella minoriteten romers rättigheter ska tillgodoses inom de i strategin för romsk inkludering utpekade områdena utbildning, arbete, bostad, hälsa och social omsorg och trygghet samt om de insatser som genomförts bidragit till strategins övergripande mål.

Pilotkommunerna som fick statsbidrag under perioden 2012-2015 är Göteborg, Helsingborg, Linköping, Luleå och Malmö. Utvecklingskommuner som får statsbidrag sedan 2016 är Borås, Gävle, Haninge, Stockholm och Uppsala.

Som ett underlag i nulägesbeskrivningen har Skolverket uppdragit åt Skandinavisk samhällsanalys att under hösten 2017 göra en förnyad sammanställning av de svar som tidigare samlats in under första halvåret 2017.¹ och presentera det i formen av en rapport. Huvudfokus i arbetet ska vara på utbildning, andra aspekter ska dock också beskrivas. I nulägesbeskrivningen skall följande frågeställningar besvaras:

1. Hur arbetar kommunen med romsk inkludering?
2. Hur är kommunens strategi för arbetet med romsk inkludering utformad?
3. Vilken typ av stöd till ges till lärare och utvecklingsledare i arbetet med romsk inkludering?
 - a. Används nätverk (t.ex. nätverk för ämneslärare eller läs- och skrivutvecklare)? Hur används nätverken?
 - b. Används statliga kunskapsstöd (webbplatser, nyhetsbrev etc.)? I så fall från vilka avsändare (Skolverket, Kommissionen mot antiziganism etc.)? Hur används de statliga kunskapsstöden?
 - c. Finns i kommunen andra viktiga stöd till lärare och utvecklingsledare i arbetet för romsk inkludering? I så fall, vilket?
4. Vad fungerar och vad fungerar inte i kommunens arbete med romsk inkludering?

¹ Kartläggning av kommuners arbete med romsk inkludering. 28 april 2017. Skandinavisk Samhällsanalys

NULÄGESBESKRIVNING

Denna nulägesrapport är framtagen av Håkan Selg och Torbjörn Skarin på Skandinavisk Samhällsanalys.

Kontaktuppgifter avseende denna rapport:

e-post: Torbjorn.skarin@samhallsanalys.nu

telefon: +46 (0)73 944 2048

Hemsida och blogg: www.samhallsanalys.nu

Genomförandet

Samtliga pilot- och utvecklingskommuner ingick i kartläggningen våren 2017. Arbetsmaterialet utgörs av:

1. Minnesanteckningar från strukturerade telefonintervjuer med en frågeguide som grund,
2. Kompletterande information från kommunernas hemsida, t.ex. strategier och handlingsplaner för romsk inkludering,
3. I några fall kompletterande information via e-post från intervjupersonerna.

De i intervjuerna lämnade uppgifterna presenterades i sammanställd form.

Det nya uppdraget innebär att samma frågeställningar som vid Kartläggningen redovisas individuellt för de aktuella kommunerna. Jämfört med den tidigare redovisningen i sammanställd form ställer detta högre krav på att detaljer i de kommunspecifika redovisningarna är korrekt uppfattade och återgivna. Detta förutsätter en högre grad av medverkan från intervjupersonernas sida. Tillvägagångsättet har varit det följande:

1. Utifrån det tidigare arbetsmaterialet har vi redigerat kommunvisa redovisningar. Dessa har haft karaktären av utkast.
2. I nästa steg har utkastet distribuerats till intervjupersonerna för godkännande, i förekommande fall med kompletteringar och/eller korrigeringar.
3. Genom godkännandet har de kommunvisa redovisningarna givits sin definitiva utformning.

Samtliga pilotkommuner har medverkat i nulägesbeskrivningen. Bland utvecklingskommunerna har Borås och Uppsala valt att inte medverka.

NULÄGESBESKRIVNING

Gävle

Regeringen utsåg under 2016 Gävle till utvecklingskommun för romsk inkludering.

Samordnare för romsk inkludering är Eeva Östberg, strateg social hållbarhet med inriktning mot nationella minoriteter vid kommunledningskontoret. Uppgifterna har huvudsakligen hämtats från *Rapportering av utvecklingsverksamhet för romsk inkludering. Gävle Kommun, 2017-01-25.*

PÅGÅENDE ARBETE OCH STRATEGI

Kommunens arbete med romsk inkludering syftar ytterst till att säkerställa att kommuninvånare som hör till den romska minoriteten får sina rättigheter tillgodosedda. Kommunen vill kvalitetssäkra att bemötande och service sker på lika villkor för alla kommuninvånare.

Mänskliga rättigheter kommer tydligare att lyftas fram i och med kommunens kommande program för social hållbarhet. Programmet syftar till att skapa en helhetssyn och en gemensam viljeinriktning för att på ett tydligt sätt styra kommunens arbete i en riktning som lever upp till de åtaganden som finns i lagar och konventioner. Rätten till frihet från diskriminering är ett av programområden i det kommande programmet.

Pilotkommunernas arbete är en viktig utgångspunkt för det lokala arbetet med romsk inkludering i Gävle. De metoder som har visats sig vara framgångsrika i pilotkommunerna – till exempel romska brobyggare och rättighetsbaserat arbetssätt – har varit på agendan sedan utvecklingsverksamheten startades. Kommunen har även gjort studiebesök i Malmö och på RIKC (Romskt informations- och kunskapscenter) samt i Haninge kommun, som är en av utvecklingskommunerna.

INVENTERING AV ROMERS BEHOV OCH ÖNSKEMÅL

Under 2016 har en inventering av romers behov och önskemål genomförts. 97 invånare med romsk bakgrund har intervjuats under hösten. Både barn, ungdomar och vuxna har medverkat i intervjuerna. Kommunen anställde en person med romsk språk- och kulturkompetens för att göra intervjuerna. RIKC:s och Haninge kommuns kompetens i och erfarenhet av inventeringsarbete har varit ett viktigt stöd för Gävle kommun att kvalitetssäkra inventeringsmetoden och intervjufrågorna.

Endast tre personer av intervjuade 97 kände till att romer är en nationell minoritet vilket tyder på att kommunen i dagsläget inte når ut till romer med sin information om till exempel nationella minoriteters rättigheter. En utmaning i början av inventeringsperioden var också att få kommunens romer att vilja delta i intervjun. Förtroende för kommunen finns inte utan behöver byggas upp.

NULÄGESBESKRIVNING

Utvecklingsbehov som har identifierats utifrån intervjuerna är bland annat följande:

- Hitta nya sätt att informera kommunens romer om sina rättigheter och att sprida allmän samhällsinformation till denna målgrupp.
- Utveckla samarbetet mellan skolan och romska familjer för att säkerställa romska barns rätt till utbildning.
- Hitta sätt att stärka romers möjligheter att behålla och utveckla sitt minoritetsspråk och sin kultur.
- Sprida information om romer, romsk kultur och historia till allmänheten för att motverka diskriminering och fördomar om romer.

Dessa utvecklingsområden kan komma att kompletteras med ytterligare utvecklingsområden utifrån fortsatt dialog med kommunens romer.

ARBETETS ORGANISERING

Gävle kommun har skapat en styrgrupp för arbetet med romsk inkludering. De mest berörda förvaltningar och bolag har utsett en representant till styrgruppen. Utbildning Gävle, Socialtjänst Gävle, Näringsliv och arbetsmarknad Gävle, Kultur och fritid Gävle, Omvårdnad Gävle och Gavlegårdarna ingår i styrgruppen.

För att skapa långsiktiga strukturer i den kommunala förvaltningen behöver arbetet med romsk inkludering synliggöras i kommunens styrdokument. Utvecklingsverksamhet för romsk inkludering finns med i kommunstyrelsens verksamhetsplan för 2017-2020.

Under 2016 har Gävle romska förening bildats och kommunen har aktivt sökt samarbetspartners som skulle kunna fungera som mentorer för den nybildade föreningen.

INFORMATION OCH KUNSKAPSHÖJANDE INSATSER

Dessa första månader av utvecklingsverksamheten har mycket handlat om att sprida information om sakfrågan både internt i organisationen och mot andra myndigheter. Kommunens tjänstemän och förtroendevalda har deltagit i olika seminarier och nätverksträffar om romsk inkludering.

Kommunens styrgrupp för romsk inkludering har under hösten fått allmän information om ämnet, den tjugoåriga strategin för romsk inkludering och om romers behov och erfarenheter i Gävle. Kultur- och fritidsförvaltningen har anordnat en chefsdag med temat nationella minoriteter där romska erfarenheter särskilt har lyfts fram.

Kommunen har haft dialog med tjänstemän från Länsstyrelsen Gävleborg, Region Gävleborg och Arbetsförmedlingen Gävle för att sprida information om arbetet med romsk inkludering.

NULÄGESBESKRIVNING

UTBILDNING

Kommunen har en romsk brobyggare som arbetar mot elever inom grundskolan. Kommunen har även en modersmålslärare som undervisar romani chib (arli).

HÄLSA

Gävle kommun har inlett ett samarbete med Romska ungdomsförbundet för att arbeta med hälsofrämjande insatser för romer. Målet med projektet är att under 2017 utbilda 30 unga romer ålder 15-30 år till hälsoinspiratörer. Målsättningen är att engagera särskilt unga romska kvinnor i projektet.

ERFARENHETER

Bland effekterna som hittills uppnåtts är att flera romer har engagerat sig i det lokala arbetet. Flera familjer har ansökt om modersmålsundervisning i romani chib för elever i grundskolan. Intervjuerna har även varit ett bra sätt att sprida information nationella minoriteters rättigheter och om kommunens arbete med romsk inkludering. Intervjumaterialet är ett viktigt underlag för planering av fortsatt arbete.

NULÄGESBESKRIVNING

Göteborg

Antalet innevånare är ca 557.000. Man uppskattar den romska minoriteten till över 10.000.

Den nuvarande verksamheten med romsk inkludering har pågått sedan lång tid tillbaka. I och med att Göteborg utsågs till pilotkommun verksamheten kunnat utvecklas på ett mera systematiskt och strukturerat sätt. Genom att etablera Romskt informations- och kunskapscenter (rikc) lyfts verksamheten till en ny nivå.

Uppgiftslämnare är Klas Forsberg, avdelningschef, mänskliga rättigheter vid Stadsledningskontoret. En planeringsledare som arbetar med romsk inkludering är samordnare. Övrigt underlagsmaterial är

- Om förutsättningarna för hur ett romskt informations- och kunskapscenter kan etableras i Göteborgsregionen. Förstudie. Göteborgs Stad, 2014-11-17.
- Uppgifter från kommunens hemsida.

Samordnaren är aktiv i olika nätverk, dels på riksnivå genom Länsstyrelsen i Stockholms nätverk, vidare på regional nivå genom SKL Västra Götalandsregionen. Därutöver finns lokala nätverk. Inte minst används nätverken för personliga direktkontakter.

PÅGÅENDE ARBETE OCH STRATEGI

För närvarande pågår uppbyggnaden av Romska informations och kulturcenter rick. Där arbetar idag 3-4 personer och är planerat för 10 personer när det står klart 2018.

Under tiden som pilotkommun tog man fram en handlingsplan för nationella minoriteter inklusive romsk inkludering. Nu pågår ett nytt samråd med medverkan av romska representanter, tjänstemän och politiker. Samrådet omfattar kommunens hela verksamhet. Strategiarbetet främjas genom god struktur och kontinuitet.

Arbetet sker utifrån ett rättighetsperspektiv med inriktning att anpassa arbetssätt till medborgarnas olika förutsättningar. Strategin kommuniceras såväl internt som externt.

Internt sker det via avdelningen mänskliga rättigheter som arbetar mot samtliga förvaltningar och även mot politiker. Erfarenheterna är goda även om det ligger en utmaning i att nå ut till kommunens 54.000 anställda.

Externt har information riktats mot den romska gemenskapen i kommunen, till allmänheten på kommunens hemsida och via media. Vidare har man anordnat utställningen "Vi är romer" på Stadsmuseet.

NULÄGESBESKRIVNING

Det finns fyra brobyggare med tillsvidareanställning. Dessa har genomgått utbildningen vid Södertörns högskola. Tre av dem arbetar inom utbildningsförvaltningen med placering vid grundskolor och underställda rektor. En brobyggare arbetar inom socialförvaltningen. Vidare finns en person med romsk inriktning vid Arbetsförmedlingen.

UTBILDNING, SKOLA OCH LÄRARE

På skolan område verkar brobyggarna gentemot rektorer/skolledare och lärare. Man besöker skolor och anordnar seminarier i syfte att öka alla barns kunskap om romer. Satsningar görs med utgångspunkt i vitboken "Antiziganismen i Sverige". Vidare använder man sig av temadagar och film/TV.

Därutöver finns romska modersmåls lärare på vissa skolor och som genomgått Skolverkets utbildning i minoritetsspråk. Samtidigt är det svårt att rekrytera modersmåls lärare i önskad omfattning.

Man försöker skapa goda förutsättningar för att romsk kultur, språk, religion och historia ska tas upp i undervisningen. I slutändan är det dock lärarna som bestämmer.

ERFARENHETER OCH FRAMTIDEN

Uppbyggnaden av en fungerande samrådsprocess har varit framgångsrik. Förtroende tar lång tid att bygga upp men går fort att rasera.

Skolarbetet är det svårt att ha en överblick över. I vilken utsträckning lärarna och skolledare t.ex. är aktiva i nätverk saknas det kunskap om centralt. Generellt kan sägas att det på skolan område krävs större insatser för att nå resultat vad gäller romsk inkludering.

KOMMUNENS ÖNSKEMÅL

Skolverket bör mera aktivt verka för att hitta nya slag av lösningar, t.ex. att stärka romska föräldraskapet. Att hitta ett nytänkande, fokusera på utvecklingsprojekt, att vara delaktiga i spridningen. Ska vi komma till visionen att ha likvärdiga förutsättningar för alla måste det ske via skolan.

Haninge

Antalet innevånare är ca 85.000. Uppskattningsvis bor det 700 romer i kommunen.

Samordnare och uppgiftslämnare är Gregor Kwiek, processledare vid kommunstyrelseförvaltningens enhet för samhällsutveckling/strategisk planering. Övrig källa är

- Rapport om arbetet med romsk inkludering i Haninge kommun. Haninge kommun, protokoll Dnr KS 2016/513

Processledaren liksom brobyggaren är aktiv i olika nätverk, dels på riksnivå genom Länsstyrelsen i Stockholms nätverk, dels genom direktkontakter kollegor i andra kommuner. Man deltar i fortbildningsinsatser och tematräffar, utnyttjar material i form av litteratur och läromedel på Skolverkets och Kommissionen mot antiziganisms hemsidor. En annan källa är Romska ungdomsförbundets hemsida.

PÅGÅENDE ARBETE OCH STRATEGI

I Haninge dominerar den rysk-polska (lovvara) gruppen. För att inte utsätta sig för diskriminering t.ex. när man söker jobb, döljer många sin romska identitet. Arbetet med romsk inkludering har därför sitt fokus på identitetsförstärkning gentemot majoritetssamhället.

En strategi utarbetades under 2015-16 baserad på ett uttalat rättighetsperspektiv. Strategin omfattar skola, arbetsliv, hälsa och omsorg, kultur och språk. I utformningen medverkade processledaren, brobyggaren, samordnaren för minoriteter och enhetschefer i samråd med representanter för en lokal romsk förening bildad 2002.

Enligt strategin bedrivs samrådet i två steg för varje område. I ett första steg sker en dialog mellan romska representanter och politiska nämnder varigenom mål och övergripande handlingsplan förankras på politisk nivå. I det följande steget konkretiseras handlingsplanen i samråd mellan representanter för den romska gruppen och förvaltningen. Därefter testas handlingsplanen för att se om åtgärderna får det avsedda resultatet.

Strategin kommuniceras internt såväl på operativ nivå (lärare), ledningsnivå (rektorer och skolledare) och politisk nivå.

Internt sker informationen på kommunens Intranät i form av videoföreläsningar. Vidare har man gjort i ordning en låda där lärarna kan hitta undervisningsmaterial om romer.

NULÄGESBESKRIVNING

Externt kommuniceras strategin till den romska gemenskapen i kommunen. Information på romska språk finns om arbetsliv och arbetsförmedling, socialförvaltningen utbildningssystemet samt kultur och fritid. Vidare utnyttjas kommunens webbplats och sociala medier.

Det ligger en utmaning i att sprida information så att folk får reda på den. För att nå så många som möjligt på ett effektivt sätt har ett samhällsvägläsningsvideomaterial lagts upp på webbplatsen under <http://haninge.se/romanes/>. I korta filminslag på kommunens romska webbplats ges information och guidning på romani om hur olika myndigheter och samhällsinstanser fungerar. Under rubriken Romsk inkludering hittar man dels ett hälsoprojekt, dels information om hur kommunen arbetar inom olika målområden.

Det kommer att finnas en del utbildningar riktade mot romer. En kurs i föreningsteknik och studiecirkel planeras för den romska föreningen i kommunen. En annan kurs syftar till fördjupade kunskaper hos de romska representanter som deltar i samrådet med olika förvaltningar.

För att sprida kunskap till kommunens tjänstemän och allmänhet ska digitala och informativa föredrag också göras tillgängliga på webbplatsen. Processledare har och kommer att fortsätta föreläsa om romer deras kultur och historia och levnadsvillkor.

UTBILDNING, SKOLA OCH LÄRARE

En brobyggare finns anställd och som genomgått utbildning vid Södertörns högskola. Organisatoriskt finns brobyggaren på samma enhet i kommunstyrelseförvaltningen som processledaren. Brobyggaren träffar barn, deras föräldrar och lärare.

Vid en av kommunens skolor med romska elever finns två romska lärare. Ambitionen är att anställa fler personer med romsk bakgrund som lärare, fritidspersonal etc. Inom kommunen finns många utbildade personer som behärskar romska språk. Det förutsätter dock att man förmår att göra skolorna medvetna om att detta är nödvändigt.

För att säkerställa en fungerande undervisning i romani chib kommer processledaren tillsammans med modersmåls läraren att sammanställa ett metodikhäfte.

Beträffande nätverk på operativ nivå (lärare) befinner man sig i början av processen. Om skolan inte är förberedd är det svårt att få till sådant arbete. Hittills har intresset från grundskolorna varit svagt. Under året planeras ett rektorsmöte för att skapa ökad medvetenhet om de romska elevernas situation. Inför detta har rapporten Antiziganismen i Sverige beställts. Till exempel, om föräldrarna vet att deras barn undervisas i sin egen historia och kultur minskas deras skepticism gentemot skolan.

NULÄGESBESKRIVNING

Gymnasieskolorna har visat större intresse och bjudit in processledaren till att komma och föreläsa. Föreläsningarna spelas in på videoklipp för att lägga in på intranätet, tillsammans med rapporter. Kunskapsspridningen sker mer och mer digitalt. Utmaningen ligger i att skapa kontakter och att göra användarna medvetna om att materialet finns att tillgå.

Under våren 2018 planeras en utställning med en guide som ska ta emot skolbesök.

ERFARENHETER OCH FRAMTIDEN

Man gjorde en inledande behovsanalys genom nära 300 intervjuer med romer i kommunen. Den var klargörande så till vida att det framgick att den romska minoriteten är en långt ifrån homogen grupp och med skiljaktiga önskemål om vad som behöver göras.

Arbetet med att utveckla strategin tar stort utrymme. Arbetet kan förstärkas genom att fler romer medverkar. Det är svårt att jobba långsiktigt eftersom man inte känner förutsättningarna för det fortsatta arbetet. Det medför att man arbetar med ett tvåårigt perspektiv vilket blir stressigt eftersom man försöker hinna med så mycket som möjligt, svårt att jobba långsiktigt. Skulle arbetet upphöra efter två år utan att man hinner få fram resultat kommer man att få mycket kritik från romerna.

I övrigt är det ännu för tidigt att dra några slutsatser.

KOMMUNENS ÖNSKEMÅL

Skolverket borde ha en starkare uppmärksamhet på modersmålsundervisningen. Det saknas oftast de förutsättningar för undervisning i romska språk som andra språk har. Romsk modersmålsundervisning kan därför inte behandlas som andra språk utan det krävs särskilda insatser. Dels saknar lärarna ofta material som de då måste skapa själva, dels krävs mycket resande mellan skolorna vilket det saknas anslagen tid. Risker är att undervisningen blir lidande, det blir bara lek.

Helsingborg

Antalet innevånare är ca 140.000. Man uppskattar den romska minoriteten till mellan 3.000-4.000.

Helsingborgs stad är en av fem pilotkommuner som under åren 2012- 2015 arbetat med regeringens uppdrag för romsk inkludering. Arbetsmarknadsförvaltningen har haft ansvaret för pilotprocessen i nära samarbete med Romarådet i Helsingborg, Helsingborgsföreningen Vorta Drom, Skol- och fritidsförvaltningen, Socialförvaltningen och Arbetsförmedlingen.

Samordnare och uppgiftslämnare är Stefano Kuzhikov, processledare för romsk inkludering vid Arbetsmarknadsförvaltningen. Övrigt underlagsmaterial är

- Vi är po drom – vi är på väg. Slutrapport om pilotprocessen för romsk inkludering i Helsingborg 2012-2015.
- Kommunens blogg för romsk inkludering.

Samordnaren är aktiv i Länsstyrelsen i Stockholms nätverk/samråd och ingår i Regeringskansliets referensgrupp om arbetet för romsk inkludering. Vidare ingick han som ledamot i Kommissionen mot antiziganism.

PÅGÅENDE ARBETE OCH STRATEGI

Efter pilotprojektet fortsatte arbetet för romsk inkludering med områdena skola, arbetsliv samt hälsa- och omsorg. Därefter har nya fokusområden tillkommit boende, kultur och språk samt civila samhället tillkommit. Strategin ska genomsyras av ett rättighetsperspektiv.

Arbetsmarknadsförvaltningen har ansvaret för romsk inkludering. Arbetet leds av processledaren och en styrgrupp som består av tjänstemän i chefspositioner från de samverkande förvaltningarna i Helsingborgs stad respektive Arbetsförmedlingen, föreningen Vorta Drom och Romarådet. Det löpande arbetet leds av respektive förvaltning, tjänstemän/brobyggare. Det finns en utvecklingsgrupp som ska fungera som stöd, spridning och utveckling av arbetet för romsk inkludering. Där ingår tidigare nämnda förvaltningar samt Vård- och omsorgsförvaltningen, Kulturförvaltningen, Helsingborgshem samt Försäkringskassan.

Kommunikationen är en viktig del i arbetet för romsk inkludering. Under 2018 kommer kommunen att satsa mer på kommunikation och spridning av arbetet för romsk inkludering. Målgrupperna för kommunikationen är romer och romska föreningar, unga romer, förvaltningar inom Helsingborgs stad, Arbetsförmedlingen, Region Skåne och politiker samt allmänheten.

NULÄGESBESKRIVNING

Internt kommuniceras strategin på ledningsnivå genom att cheferna för samtliga berörda förvaltningar ingår i styrgruppen. På operativ nivå, främst lärare, bidrar brobyggarna till att sprida information. Vidare ges information om romsk inkludering på Helsingborg stads intranät Insikten.

Externt sker information via en särskild blogg på kommunens hemsida som startade 2013. Syftet är beskriva vad som händer i processen genom nyheter, artiklar, reportage, rapporter från möten. med mera.

Det finns fem brobyggare, samtliga med tillsvidareanställning varav tre inom skol- och fritidsförvaltningen. Två av dessa arbetar också som modersmålslärare. Två brobyggare finns inom Arbetsmarknadsförvaltningen varav en som kundresurs vid Arbetsförmedlingen. De båda senare med inriktning på vuxenutbildningen och arbetsliv.

Fyra av brobyggarna har läst 30 högskolepoäng vid Södertörns högskola med inriktning interkulturell pedagogik. Två av brobyggarna har valt att vidareutbilda sig till modersmålslärare vid samma högskola, 2017 förväntas de vara färdigutbildade.

UTBILDNING, SKOLA OCH LÄRARE

Tre brobyggare har arbetat med romsk inkludering på skol- och fritidsförvaltningen. Under processtiden har de fått tillsvidaretjänster som brobyggare/modersmålslärare.

Brobyggarna är viktiga länkar som sköter kontakten mellan skola och elever/föräldrar. Skolan ansvarar för modersmålsundervisningen och går ut med information till föräldrarna.

I brobyggarnas uppgifter har bland annat ingått att besöka alla skolor i Helsingborg och att informera alla skolledningar i Helsingborgs stad om romsk kultur och historia. Bland alla aktiviteter kan nämnas delta i utvecklingssamtal, att vid behov delta i krismöten på olika skolor

Man har verksamhet inom samtliga utbildningsområden; förskola, grundskola, gymnasium, vuxenutbildning och modersmålsundervisning.

Brobyggarna har mottagits väl i förvaltningen. De arbetar såväl operativt som strategiskt med att informera lärare och rektorer om romernas historia, kultur, seder och bruk i syfte att skapa bättre förståelse och undvika kulturkrockar

Undervisning om romsk kultur, språk, religion och historia förekommer men med stora olikheter. Allt hänger på rektorer och lärare. Dock saknas överblick. Det finns etablerade nätverk men intrycket är att de inte utnyttjas i önskvärd omfattning. Inom utvecklingsgruppen försöker man utveckla lämpliga stödformer för det fortsatta arbetet för romsk inkludering.

NULÄGESBESKRIVNING

ERFARENHETER OCH FRAMTIDEN

Brobyggarnas arbete i skolan har gjort stor skillnad. Romska barn klarar i större utsträckning sin skolgång och är stolta över sitt romska ursprung. Barn som tidigare satt hemma går till skolan och kommer i tid. Fler barn och ungdomar går på modersmålsundervisning och föräldrarna stöttar sina barns skolgång. Fler romska ungdomar söker till gymnasiet och klarar att fullfölja sin gymnasieutbildning.

Inom modersmålsutbildningen råder fortfarande brist på färdigutbildade lärare. I närtid är det bättre att acceptera att formell utbildning saknas än att inte ge någon utbildning alls.

Det är viktigt att fortsätta att utveckla arbetsformerna och vara medveten om att saker tar tid att förändra.

Vad gäller modersmålsundervisningen är det viktigt att föräldrar ansöker om undervisning på romani chib och inte väljer att t.ex. söka undervisning på serbiska, bosniska m.m. Då ser skolan behov av en romsk dialekt/varietet och kan anställa personal/lärare utifrån önskemål. Här är brobyggarna en viktig länk mellan skola, föräldrar och elever för att se till att informationen förs vidare och kan spridas.

KOMMUNENS ÖNSKEMÅL

Viktigt att kommunikationen fungerar för att öka kunskap och bryta fördomar. Det som är viktigt är att arbeta vidare med tilliten och bygga upp förtroendet. Viktigt att arbetet för romsk inkludering fortsätter, att använda brobyggarna och metoder, arbetssätt som vi har tagit fram som verktyg och problemlösare i möten mellan myndigheter och individer, att våga pröva nya metoder utan att vara rädd att misslyckas.

För att sammanfatta:

Det är viktigt

- att fortsätta att utveckla arbetsformerna
- att vara medveten om att saker tar tid att förändra
- att kommunikationen fungerar för att öka kunskap och bryta fördomar
- att arbeta vidare med tilliten och bygga upp förtroendet
- att arbetet med romsk inkludering fortsätter
- att använda brobyggare tillsammans med metoder och arbetssätt som vi tagit fram som verktyg och problemlösare i möten mellan myndigheter och individer

Linköping

Antalet innevånare uppgår till cirka 157 000. Den romska minoriteten uppskattas till ungefär 2 000 personer med svenskt medborgarskap eller uppehållstillstånd.

Under 2012-2015 var Linköping pilotkommun för romsk inkludering. Arbetet som föregick pilotverksamheten sträcker sig tillbaka till 1990-talet och var då inriktat mot samtliga nationella minoriteter. Sedan 2007 bedrivs ett långsiktigt arbete för samverkan med nyanlända romer och arbetet i stadsdelen Skäggetorp påbörjades då behovet i stadsdelen var stort. Syftet med verksamheten är att bidra till områdets utveckling och att stötta romsk inkludering i samhället.

Samordnare och uppgiftslämnare är Marie Daun, utvecklingsstrateg vid kommunledningsförvaltningen. Övrigt underlagsmaterial är:

- Handlingsplan 2012-2015. Linköpings kommun – Pilotkommun för romsk inkludering.
- Linköpings kommun. Romsk inkludering 2012-2015. Broschyr.
- Uppgifter från kommunens webbplats.

Samordnaren är aktiv i olika nätverk, tidigare på riksnivå genom Länsstyrelsen i Stockholms nätverk (nu avvecklat), vidare på lokal nivå. Inte minst används nätverken för personliga direktkontakter, framför allt om vad som händer i andra kommuner men också kring frågor som kan drivas gemensamt.

PÅGÅENDE ARBETE OCH STRATEGI

Det tidiga arbetet inriktades mot att bygga upp ett romskt samråd med medverkan från samtliga fem romska grupperingar i staden. En annan viktig uppgift har varit att stödja romska föreningar. Under 2010 inleddes samrådsträffar och som tillsammans med en behovsinventering har tjänat som underlag för fördjupad diskussion om vad respektive romsk grupp anser bör vara i fokus.

Inför respektive samråd träffas en beredningsgrupp med uppgift att förbereda samrådet som har fokus på strategiska frågor och nationella minoriteten Romers rättigheter. I gruppen deltar tjänstemän och romska representanter. Man har här följt den nationella strategin, men också upprättat en handlingsplan över konkreta åtgärder. Inledningsvis prioriterades områdena skola, utbildning, arbete och bostad. Även områdena kultur och språk har funnits på agendan.

För närvarande pågår arbetet med att uppdatera pilotverksamhetens handlingsplan och föra ut den i förvaltningarna. Arbetsformerna och den romska medverkan har successivt utvecklats utifrån tidigare erfarenheter.

NULÄGESBESKRIVNING

Internt inom kommunens förvaltning kommuniceras strategin dels via tjänstemännens medverkan i samrådsprocesserna, dels via brobyggarna.

Strategin kommuniceras externt till den romska gemenskapen och till allmänheten via kommunens webbplats men också genom sociala medier och fysiska träffar. Även den lokala pressen har uppmärksammat arbetet med romsk inkludering.

Arrangemangen kring 8 april, romernas internationella dag, drivs nu av två romska föreningar tillsammans med aktivister och personalen i Gamla Linköping, en enhet inom Linköpings kommun.

Fotoutställningen "Romska Röster" i samarbete med Upplandsmuseet riktades såväl till allmänheten då den ställdes ut på en öppen plats som i en särskild satsning med guidad visning till gymnasieungdomar. Vidare har stadsbiblioteket anordnat föreläsningar om den romska förintelsen samt arrangerat utställningar och bok-dialog. I Gamla Linköping har anordnats ett flertal romska utställningar på olika teman där romska föreningar svarar för innehållet såsom mat, konst och hantverk samt barnlekar.

För närvarande finns fem heltidstjänster som romska brobyggare. Två heltidstjänster finns inom kommunens utförardel – LeanLink, Råd & Stöd – och har uppdrag inom socialt områdesarbete, medan tre heltidstjänster finns inom utbildningsförvaltningen. En brobyggare var tidigare anställd på Jobb- och kunskapstorget för att stötta unga vuxna mot fortsatt utbildning eller arbete.

Kunskapsstöd utnyttjas av brobyggare och stödpedagoger. Det handlar då om material från Skolverket och Kommissionen mot antiziganism i form av litteratur och läromedel. Vidare har brobyggarna genomgått uppdragsutbildningen vid Södertörns högskola.

Brobyggarnas tjänster efterfrågas internt från andra förvaltningar som till exempel socialförvaltningen. Externt efterfrågas deras kompetens både av andra romer och exempelvis kommuner som själva är i färd med att etablera verksamhet eller önskar utökad kunskap inom området. I de flesta fall föreläser/utbildar de romska brobyggarna tillsammans med samordnaren vid till exempel studiebesök, utbildningar, konferenser och föreläsningar.

UTBILDNING, SKOLA OCH LÄRARE

Tre brobyggare finns på olika skolor för att arbeta tillsammans med lärare och elever och ha fortlöpande kontakt med föräldrar. Därutöver är brobyggarna en gemensam resurs för olika grundskolor, gymnasier och vuxenutbildningen. Aktiviteten mot förskolan är begränsad.

Modersmålsundervisning i romani erbjuds på grundskole- och gymnasienivå. Man har dock problem med att rekrytera behöriga lärare.

NULÄGESBESKRIVNING

På vissa skolor, framför allt där brobyggarna finns, sker undervisning om romsk historia och kultur. Men undervisning ges även på ytterligare skolor då Linköpings kommun deltog i ett arbete med ett antal "romska lådor" vilka innehöll kläder och romska föremål. Lådorna användes på flera skolor för att sprida kunskap och låta barnen berätta.

Under arbetet som pilotkommun producerades under en termin tre barnböcker av ett bokförlag tillsammans med romska barn, föräldrar och skolans personal. Ambitionen var att böckerna skulle få en brobyggande funktion med ett innehåll som alla barn och föräldrar kan känna igen sig i. Barnen från sammanlagt tre klasser i åk 4–6 bidrog med berättelser och teckningar som sedan bearbetades av professionell författare och illustratör. Böckerna trycktes upp på fem olika dialekter. Projektet stöddes av Statens kulturråd och Linköpings kommun. Kommunen köpte sedan in 3000 exemplar som distribuerades till alla barn i förskolor och klass 1-3.

I ett samarbete med Erland Kaldaras och Romska ungdomsförbundet har en resandevagn renoverats för guidade visningar. Vagnen var i Gamla Linköping på besök under ett antal veckor då sammanlagt 600 skolbarn fick besöka vagnen och få en guidad visning. Vagnen besöktes även av allmänheten.

Den förvaltningsgemensamma handlingsplanen finns som stöd till lärare och utvecklingsledare i arbetet för romsk inkludering. Vidare anordnas föreläsningar och konferenser för kunskapsspridning.

ERFARENHETER OCH FRAMTIDEN

"Vi hade kunnat göra mer... till exempel behöver arbete fortsatt ske kring;

- sprida den romska rösten, kulturen och nuvarande situation
- fortbildning för personal och föreläsningar för allmänhet
- fortsätta arbetet med att skapa ytterligare tillit mellan romer och myndigheter inkl kommunen
- utöka arbetet med uppsökande verksamhet
- fortsätta utveckla metoder och arbetssätt
- arbeta med att utveckla ett brett lokalt samarbete mellan myndigheter och de romska grupperingarna
- att brobyggare utvecklas till ett yrke bland andra yrken
- spridning av den holistiska tankesättet/metoden. I motsats till att befästa befintliga strukturer bidrar den holistiska metoden till att utveckla närhet och att se, förstå och påverka komplexiteten i människors vardag"

(Ur broschyren "Romsk inkludering...")

NULÄGESBESKRIVNING

KOMMUNENS ÖNSKEMÅL

Fortsatt fokus behövs bland annat från regeringens sida och nya uppdrag behöver ges.

NULÄGESBESKRIVNING

Luleå

Antalet innevånare uppgår till ca 77.000. Den romska minoriteten, huvudsakligen finska romer, uppskattas till några hundra.

Under 2012-2015 var Luleå pilotkommun för romsk inkludering.

Samordnare och uppgiftslämnare är Sven Lindahl, avdelningschef vid Arbetsmarknadsförvaltningen. Kompletterande uppgifter har lämnats av Jonas Edström, Flerspråkscentrum vid Barn- och utbildningsförvaltningen. Övrigt underlagsmaterial är

- Godkännande av slutrapport och utvärdering av pilotprojekt Romsk inkludering 2012-2015. Ärendenr 2011/96-13
- Kommunens webbplats

PÅGÅENDE ARBETE OCH STRATEGI

Under pilotkommunen utfördes arbetet av en projektgrupp bestående av representanter från den romska minoriteten, Arbetsförmedlingen samt nyckelpersoner från sex av kommunens förvaltningar; arbetsmarknad, barn- och utbildning, fritid, kultur samt socialförvaltningen och samhällsutvecklingsförvaltningen (tidigare stadsbyggnadskontoret). Arbetet leddes av en styrgrupp bestående av förvaltningscheferna från de ingående förvaltningarna. Från och med 2015 flyttades styrningen över till en befintlig styrgrupp för kommunens programarbete kopplat till Vision 2050, den s.k. Vi-6 gruppen. Projektgruppen ombildades då till ett nätverk som träffats med viss regelbundenhet.

Kommunen har ett långvarigt samarbete med den romska föreningen Romani Kvinnans Rätt i Samhället bland annat genom att upplåta mötesplatser för sociala aktiviteter. Satsningen har blivit mycket populär och möjliggör också för olika verksamheter, exempelvis Arbetsförmedlingen, till ökad kontakt med målgruppen.

En arbetsgrupp finns utsedd för att se över hur romer ska få inflytande över kommunens fortsatta inkluderingsarbete. Gruppen har lämnat förslag som går ut på att under en tvåårsperiod inrätta ett utökat romskt samråd med det primära syftet att ta fram en handlingsplan för det fortsatta arbetet samt följa upp implementeringen av denna. Inom ramen för det arbetet har barn- och utbildning samt socialtjänsten pekats ut som särskilt viktiga.

Parallellt med detta pågår en process inom barn- och utbildningsförvaltningen för att ta fram en handlingsplan för romsk inkludering. I handlingsplanen framgår vem/vilka som har ansvar för

NULÄGESBESKRIVNING

säkerställandet av den långsiktiga implementeringen inom ordinarie struktur. Erfarenheter av arbetet under projektets gång (pilotverksamheten) ska ta tillvara, tillika det tvärssektoriella arbetet det genererat.

Informations- och kommunikationsuppdraget har legat på projektledaren. Fokus har därför legat på kommunens intranät, kommunen webbplats samt telefon- och mejlkontakter.

Under 2016 genomfördes konferensen "Romsk inkludering – rätten till innanförskap" som lockade mer än 200 deltagare från hela Sverige till Luleå, med närvaro av bland andra kulturminister Alice Bah-Kuhnke. Arrangörer var Norrbottens läns landsting och Luleå kommun tillsammans med föreningen Romani Kvinnans Rätt i Samhället.

UTBILDNING, SKOLA OCH LÄRARE

Kommunen har en brobyggare anställd inom Barn- och utbildningsförvaltningen. Brobyggaren har först fått utbildning på Södertörn, för att därefter påbörjat Skolverkets modersmålsutbildning på distans. Vidare deltar brobyggaren vid träffar som anordnas av Södertörns högskola. Brobyggaren har även deltagit i internutbildningar inom kommunen.

Genom hela projektsatsningen har fokus främst legat på målgruppen förskolebarn och deras vårdnadshavare. Målet var att stimulera vårdnadshavarna att söka plats i förskolan för sina barn.

Utöver brobyggaren finns en modersmåls lärare i romani chib anställd vid Flerspråkscentrum. Även modersmåls läraren får en brobyggande funktion i undervisnings- och kontaktmötet med romska familjer på skol- och förskoleenheterna.

Bland brobyggarens uppgifter ligger att delta i förskolornas planeringsträffar. Brobyggare samverkar med grundskolan och gymnasiet. Vuxenutbildningen under arbetsmarknadsförvaltningen.

Det ligger en särskild utmaning i att merparten av romerna har dubbla modersmål där finska utgör ett av dem. Ett sommarläger anordnades för trettio elever med romsk bakgrund som uppmuntrades att börja med modersmålsundervisning i romani chib. Endast fem av dem ansökte. De andra tyckte att det räcker med finska.

"Den Romska lådan" har blivit ett verktyg i den interna kunskapsspridningen. Med inspiration från den lådan med informationsmaterial som kommunen fick låna av det romska ungdomsförbundet har brobyggarna gjort i ordning en låda med informationsmaterial som skickas runt i skolorna.

Vidare sker en kontinuerlig utbildning/information till nyanställda via bl.a. Arbetsförmedlingens webbutbildning. Romer bjuds in för att berätta om sin vardag på skolor.

Romsk historia och kultur ingår i undervisningen i SO om nationella minoriteter under åttonde läsåret.

NULÄGESBESKRIVNING

ERFARENHETER OCH FRAMTIDEN

Brobyggaren fyller en viktig funktion genom att bidra till att höja kompetensen bland kommunens tjänstemän, politiker och den romska gruppen. Vidare bidrar brobyggaren till att fylla igen tillitsgapet mellan romer och icke-romer på förvaltningen.

Samtidigt är det inte ett lätt uppdrag. Det är inte klart från början vilka funktioner han eller hon ska ha, personen måste göra sin egen agenda. Vidare förväntas brobyggaren representera en hel grupp som kan vara nog så heterogen, en svår roll.

I samman med puberteten börjar eleverna använda traditionell klädsel vilket tydliggör olikheterna och tycks skapa ett motstånd mot att gå till skolan.

Processen mot romsk inkludering handlar mycket om en mognad för kommunen. Först tycker man att nu har vi våra brobyggare, så vad är problemet?

Flyktingkrisen 2015 gjorde att kommunen måste lägga alla resurser på flyktingmottagning vilket drabbade projektet med den romska inkluderingen.

Malmö

Antalet innevånare uppgår till ca 330.000. Den romska minoriteten uppskattas till 8.000-10.000 personer.

Under 2012-2015 var Malmö pilotkommun för romsk inkludering. 2009 startades Romsk informations- och kunskapscenter (RIKC) som ett projekt finansierat av Delegationen för romska frågor. Efter ett år tog Malmö stad över och sedan 2012 är centret en permanent verksamhet med det kommunövergripande uppdraget att öka romers delaktighet i samhället.

Under 2017 har kommunfullmäktige i Malmö som första kommun i Sverige beslutat att inrätta ett permanent råd för den nationella minoriteten romer med tillhörande reglemente för dess sammansättning och arbetsformer.

Samordnare och uppgiftslämnare är Mujo Halilovic, verksamhetschef vid RIKC. Övrigt underlagsmaterial är

- Handlingsplan för den nationella minoriteten romer i Malmö 2016-2019. Sociala resursförvaltningen, Malmö stad. Oktober 2016
- Årsrapport 2016. Romsk informations- och kunskapscenter, Sociala resursförvaltningen, Malmö stad.
- Behovsanalys av romska elevers skolsituation på Malmös grundskolor. Romsk informations- och kunskapscenter, Sociala resursförvaltningen, Malmö stad. 2014-05.
- Reglemente för Malmö stads råd för den nationella minoriteten romer. Sociala resursförvaltningen, Malmö stad. Juni 2017.
- Halilovic, Mujo (2015). Malmömodellen. Holistiskt och tvärvetenskapligt förhållningssätt. Socialmedicinsk tidskrift 3/2015.

PÅGÅENDE ARBETE OCH STRATEGI

RIKC:s verksamhet är rättighetsbaserat och utgår från de fyra centrala begreppen transparens, delaktighet, ansvarsskyldighet och icke-diskriminering. Sedan starten har verksamheten utvecklats och fått namnet "Malmömodellen". Modellen innebär kortfattat följande:

- Ett kommunalt informations- och kunskapscenter där romer och icke-romer verkar tillsammans för ökad romsk delaktighet i samhället.
- Extern kompetensutveckling inom minoritetslagstiftning, romsksvensk historia och normkritiska perspektiv, riktad till bland annat kommunens anställda

NULÄGESBESKRIVNING

- Medborgarkontorsverksamhet
- Stödande verksamhet inom skola och socialtjänst
- Intern kompetensutveckling av Centrets anställda
- Ett holistiskt och tvärvetenskapligt förhållningssätt

På RIKC finns sex personer anställda. Ett viktigt inslag i RIKC:s metod är att de anställda arbetar med såväl operativa som strukturella frågor, liksom att insatserna riktas i lika stor utsträckning gentemot majoritetssamhällets institutioner som den romska minoriteten.

Man arbetar enligt en handlingsplan som utvecklats i samråd mellan tjänstemän och romska representanter. Handlingsplanens målsättning är att öka deltagande och inflytande för den romska befolkningen i Malmö samt att säkerställa att Malmö stads förvaltningar har nödvändig kunskap för att denna process ska vara möjlig. Handlingsplanen omfattar områdena arbetsmarknad, bostad, diskrimineringsfrågor, hälsa, kultur, socialtjänst och utbildning.

RIKC kommer att vara den instans som samordnar uppföljning och revidering med respektive berörd förvaltning och den romska minoriteten i Malmö.

En central del av RIKC:s arbete utgörs av föreläsningar. Framst sker det inom den kommunala verksamheten men man föreläser även på regional och nationell nivå. RIKC inbjuds ofta att medverka också i internationella sammanhang. Centrets anställda intervjuas återkommande av journalister, forskare och utredare. Andra medel för Centret att sprida kunskap är att anordna konferenser och andra aktiviteter.

Under 2016 har RIKC samverkat med kulturförvaltningen bland annat genom utställningen "Vi är romer" på Malmö Museer. I en serie reportage i SVT om romska livsvillkor i världen som sändes i slutet av 2016 skildrades RIKC:s verksamhet samt Malmö stads bidrag till en positiv förändring för den romska minoriteten.

Den interna kompetensutvecklingen syftar till att anställda och praktikanter ges möjlighet att koppla samman sina praktiska erfarenheter med teoretiska frågeställningar inom fältet. Härigenom stimuleras utvecklingen av nya arbetsmetoder.

På RIKC:s medborgarkontor kan individer få stöd och hjälp av samhällsväglare, såväl manliga som kvinnliga. Stöd efterfrågas främst inom socialtjänst, skola och bostadsfrågor.

NULÄGESBESKRIVNING

En viktig del av Centrets arbete består i att delta i möten med strategisk karaktär inom kommunen. Centrets uppgift är att lyfta minoritetsrättigheter inom relevanta forum såväl inom kommunen och civilsamhället som på nationell nivå.

UTBILDNING, SKOLA OCH LÄRARE

Under 2016 har RIKC inlett en ny form av samverkan med tre skolförvaltningar. Övergripande mål är att tillgodose rätten till utbildning romska barn i såväl förskolan, grundskolan som gymnasieskolan.

Fortfarande råder stor okunskap om den romsksvenska historien inom både utbildningsväsendet och socialtjänsten med åtföljande bristande tillit mellan institutionerna och romska familjer. RIKC:s personal deltar därför i möten och samtal mellan skola/socialtjänst och romska individer/familjer. Ett viktigt inslag i arbetet med att förbättra förutsättningar i skolan är att stödja de romska föreningar som arbetar med läxhjälp.

Under senaste året har antalet skolärenden där samhällsvägledare assisterat minskat jämfört med tidigare. Detta kan bero på att flera skolor fått fler romska elevassistenter anställda samt att RIKC i större utsträckning hållit möten med skolförvaltningarna.

Det saknas kunskap på skolnivå i vilken utsträckning som lärarnätverk utnyttjas. Hur man kan skaffa kunskap om detta är heller inte givet. Dock står klart att rektorerna spelar en nyckelroll i en sådan process.

På RIKC:s webbplats finns en omfattande referenslitteratur över rapporter och studier om den romska minoriteten med tillhörande teman.

ERFARENHETER OCH FRAMTIDEN

Avgörande för att uppnå bestående resultat är att inkluderingsarbetet är långsiktigt och strategiskt. Att ändra på människors attityder tar tid, likaså att förändra rutiner i förvaltningen. På kommunal nivå räcker det inte med att arbeta operativt, t.ex. med brobyggare. Det måste också byggas in institutioner i den kommunala strukturen, som RIKC i Malmö. Vidare måste det finnas en instans på nationell nivå som trycker på och följer upp vad som händer i kommunerna. Det krävs alltså en institutionalisering såväl på kommunal som på nationell nivå.

KOMMUNENS ÖNSKEMÅL

Att i den kommunala miljön driva förändringsarbete på skolans område är ofta en tung process. Arbetet går långsamt och kan till delar karaktäriseras som ett misslyckande enligt det nyligen presenterade delbetänkande av Utredningen om en stärkt minoritetspolitik (Ku 2016:02). Utredningen konstaterar att

NULÄGESBESKRIVNING

”minoritetspolitiken misslyckats nästan helt, vad gäller förverkligandet av de grundläggande rättigheter som alla de fem nationella minoriteterna ska tillförsäkras i landets samtliga kommuner. Fortfarande mer än sju år efter minoritetslagens tillkomst uppfattar sig en bred majoritet av landets kommuner föga eller inte alls berörda av lagens krav på stöd till och rättigheter för de fem nationella minoriteterna. Majoritetssamhällets kunskaper om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken liksom deras plats i Sverige i dag och historiskt är fortfarande högst bristfälliga.

...

Utredningen konstaterar att minoritetspolitiken är sektorsöverskridande, men att den på alla samhällsnivåer riskerar att hamna i ett ”stuprör” vid sidan av andra politikområden. Utredningen gör bedömningen att regeringen och övrig offentlig verksamhet bör sträva efter att i ökad grad integrera de minoritetspolitiska frågorna inom övriga sektorsområden. Två förslag tar särskilt sikte på detta, nämligen att regleringen av de nationella minoriteternas rättigheter inom förskolan och äldreomsorgen ska överföras från minoritetslagen till skollagen respektive socialtjänstlagen.” (SOU 2017:60, ss 15-16)

En tydligare roll från Skolverkets sida att på lokal nivå kunna bistå dem som ansvarar för frågor om inkludering av minoriteter, ungefär som den numera nedlagda Myndigheten för skolutveckling, är önskvärd. Det gäller inte minst i arbetet med att hitta samverkansformer mellan förvaltningen och den romska minoriteten.

Stockholm

Folkmängden i Stockholm uppgår till ca 900.000. Man uppskattar den romska minoriteten till 10.000 – 15.000.

Regeringen utsåg under 2016 Stockholm till utvecklingskommun för romsk inkludering.

På strukturell nivå har följande insatser vidtagits för att öka medarbetares kunskaper om nationella minoriteters rättigheter, inklusive romer som nationell minoritet.

Stadens intranät innehåller information om nationella minoriteters rättigheter och hur rättigheterna kan hävdas i stadens verksamheter. Stadens externa webb innehåller också information om nationella minoriteter. Samtliga webbsidor om nationella minoriteters rättigheter är översatta till samtliga nationella minoritets språk. Därutöver har Pedagog Stockholm, som är en webbplats som riktar sig till stadens lärare information om nationella minoriteter och hur lärare kan få mer kunskap om antiziganism, genom att till exempel hänvisa till Kommissionen mot antiziganisms material om Antiziganism i Sverige.

Staden har också tagit fram filmer som riktar sig till stadens anställda om romers historia ur ett nutida och historiskt perspektiv, de används till exempel på arbetsplatsträffar för att reflektera över arbetssätt som bidrar till att stärka romers rättigheter. Därutöver kan nämnas att staden inom kort ska lansera en webbutbildning till stadens medarbetare om skyddet mot diskriminering, i den ingår också på vilket sätt ett främjande av nationella minoriteters rättigheter och ett aktivt motverkande av rasism, antiziganism bidrar till att säkra skyddet mot diskriminering.

Samordnare för romsk inkludering är Heidi Pikkarainen. Tjänsten är placerad på Kansliet för mänskliga rättigheter vid stadsledningskontoret. Vid sammanställningen av uppgifterna har samordnaren biträttats av Kristina Björkegren Linder, strateg på utbildningsförvaltningen. Andra källor är:

- Återrapportering av Stockholms första år i arbetet med romsk inkludering. Stockholms stad, Februari 2017.
- Budget 2017. Ett Stockholm för alla. Stockholms stad, November 2016.
- Stockholms stads webbsida

PÅGÅENDE ARBETE OCH STRATEGI

I Stockholms budget för 2017 markeras särskilt att kommunstyrelsen i samråd med den romska minoriteten och berörda nämnder, såsom socialnämnden, utbildningsnämnden, kultur- och utbildningsnämnden, arbetsmarknadsnämnden och en del stadsdelsnämnder, ska ta fram en strategi för romsk inkludering i Stockholms stad.

NULÄGESBESKRIVNING

Arbetet med att ta fram ett styrdokument planeras bli klart under hösten 2017. Det är ett styrdokument och bidrar till att stadens arbete i frågor som knyter an till romers rättigheter utvecklas och blir möjliga att följa upp inom ramen för de ordinarie uppföljningssystemen.

Frågor om rasism och romsk inkludering i synnerhet är tydligt framskrivna i såväl årets som förra årets budget.

Styrdokumentet, stadens övergripande strategi för romsk inkludering omfattar rätten till arbete, utbildning, kultur samt social omsorg och trygghet. Utgångspunkten är mänskliga rättigheter i vid bemärkelse och nationella minoriteters rättigheter. I utvecklingsarbetet deltar romska representanter, tjänstemän, samt direktörerna för respektive förvaltningar.

Strategin ska formulera konkreta mål om till exempel modersmåls lärare i romani chib, vuxenutbildningar och praktikplatser som särskilt riktar sig till den romska minoriteten, eller om kommunikationsinsatser till stadens verksamheter och invånare om antiziganism och diskriminering. Strategin ska till sin form vara konkret samt möjlig att följa upp och utvärdera.

Inom Arbetsmarknadsförvaltningen finns fyra brobyggare (samhällsvägledare) för att säkra rätten till arbete. Utbildningsförvaltningen samverkar med socialförvaltningen och stadsdelsnämnder med romska elevassistenter i skolan. Arbetet har övergått från ett framgångsrikt pilotprojekt (PPSS, Pilotprojekt samverkan skola och socialtjänst) till ordinarie verksamhet.

Arbetsmarknadsförvaltningen har utvecklat en samverkansmodell baserad på ett nätverk bestående av representanter från flera stadsdelar. I nätverket ingår också utbildningsförvaltningen, socialförvaltningen, arbetsförmedlingen, stadsledningskontoret och Sensus studieförbund. Nätverket uppkom i samband med projektet Romane Buca, och syftade till att sprida kunskap samt utveckla det romska inkluderingsarbetet i staden.

UTBILDNING, SKOLA OCH LÄRARE

Enligt budgeten för 2017 ska utbildningsnämnden stärka sitt arbete med romsk inkludering och i dessa frågor samråda med kommunstyrelsens kansli för mänskliga rättigheter.

Grundskolan och gymnasieskolan ligger under utbildningsförvaltningen. Samtidigt är andelen friskolor hög och där saknar utbildningsförvaltningen mandat. Vuxenutbildningen sorterar under arbetsmarknadsförvaltningen.

Modersmålsundervisning ombesörjs av Språkcentrum som sorterar under utbildningsförvaltningen. Ett hundratal elever får modersmålsundervisning i romani chib. Inför varje läsår får elever och föräldrar sig tillsänt en blankett att fylla i med önskemål om modersmålsundervisning.

NULÄGESBESKRIVNING

Undervisning om de nationella minoriteternas historia, kultur och villkor ingår i läroplansuppdraget. Utbildningsförvaltningen har genomfört kommunikationsinsatser riktade till lärare genom att tipsa om klassrumsmaterial, länkar och inspirationsmaterial till skolledare och pedagoger. Viktiga källor är Forum för levande historia. Skolverket och Kommissionen mot antiziganism.

ERFARENHETER OCH FRAMTIDEN

Strategin borgar för att staden utvecklar arbetet med att säkra den romska minoritetens rättigheter inom skolan. Därutöver lägger strategin ut varierade tillvägagångssätt som bidrar till att alla elevers kunskaper om nationella minoriteten romers historia, språk och kultur ökar. Det är för tidigt att säga något om utfallet då utvecklingsarbetet precis har påbörjats.

KOMMUNENS ÖNSKEMÅL

Skolverket skulle kunna bistå med en exempelsamling av framgångsfaktorer från andra kommuner men också göra en internationell utblick. Finns det andra länder som lyckats bra med romsk inkludering inom sina utbildningssystem?

Skolverket skulle kunna tipsa om, kvalitetssäkra och sammanställa material som skolorna lätt kan använda.

Sammanfattande slutsatser

REFLEKTIONER ÖVER UPPDRAGET

Att besvara frågeställningarna enligt uppdragsbeskrivningen har inte varit enkelt. Det har gått lätt att få beskrivningar av hur arbetet med romsk inkludering bedrivs, om hur strategier utformas och hur verksamheten är organiserad. Det har heller inte mött några problem att rapportera om framgångar i arbetet.

Svårare har det varit redovisa vad som inte fungerat så bra. Vår kartlägningsrapport från våren 2017 är i jämförelse mera innehållsrik med information om svårigheter och motgångar. Skillnaden är att i kartlägningsrapporten presenterades intervju svaren från samordnare i 25 kommuner i sammanställd form och utan referenser till uppgiftslämnare eller kommun. Det slaget av negativa erfarenheter tenderar att försvinna i de kommunvisa rapporterna. Vi föreslår därför att kartlägningsrapporten läses parallellt med den föreliggande nulägesbeskrivningen.

Frågor om hur arbetet med romsk inkludering tar sig uttryck i undervisningen lämnas också till stor del obesvarade. Genomgående saknas kunskap centralt i vilken utsträckning som undervisning om romsk kultur, språk, religion och historia förekommer på skolorna i kommunen. Det gäller inte bara friskolorna utan även i de kommunala skolorna. Inte heller har man överblick över t.ex. i vilken utsträckning lärare och skolledare är aktiva i lärarnätverk. Detta gäller inte bara i de nytilkomna utvecklingskommunerna utan även i kommuner med mångårigt framgångsrikt arbete med romsk inkludering. Hur man kan skaffa sådan kunskap är heller inte givet.

Med detta sagt måste också framhållas att kommunrapporterna presenterar värdefulla erfarenheter och rekommendationer. Det gäller naturligtvis i första hand pilotkommunerna med deras längre historia av arbete med romsk inkludering. Bland utvecklingskommunerna utmärker sig Haninge i fråga om erfarenheter av konkret arbete med romsk inkludering.

Här ska lyftas fram erfarenheter och rekommendationer kring tre centrala teman i kommunrapporterna: Modersmålsundervisningen som flaskhals, struktur och kontinuitet som förutsättningar för resultat, samt hur Skolverket kan medverka för en positiv utveckling.

MODERSMÅLSUNDERVISNING

Modersmålsundervisningen ses som en nyckelfaktor för de romska barnens inkludering i skolan. Genom att föräldrarna anmäler sina barn till undervisning i romani i någon av dess varieteter etableras den viktiga kontakten mellan familjen och skolan.

NULÄGESBESKRIVNING

Samtidigt rapporteras flera omständigheter som försvårar en önskad utveckling. Ett hinder utgör svårigheten att rekrytera behöriga lärare. Försöken att fylla luckorna med obehöriga lärare får som bieffekt tidsbegränsade anställningar vilket i sin tur resulterar i hög personalomsättning. Inte sällan saknas lämpligt undervisningsmaterial som läraren, i förekommande fall tillsammans med processledaren/samordnaren, själv måste sammanställa.

Ett annat hinder ligger i att flera romska grupper har dubbla modersmål. Förutom romani talar man också finska, polska, serbiska eller andra balkanspråk. Många föräldrar väljer då bort romani i tron att barnen får större nytta av modersmålsundervisningen i de andra språken. Därmed får heller inte i skolan signaler om behovet av att anställa lärare i romani.

Att lagen öppnar möjligheter för romska elever att få modersmålsundervisning i två språk finns därför anledning att uppmärksamma.² Ett vanligt missförstånd bland skolledare är också att det krävs minst fem elever för skyldighet att anordna modersmålsundervisning i romani. För nationella minoritetsspråk gäller istället regeln att det räcker med att finns en elev som begär sådan undervisning.³

STRUKTUR OCH KONTINUITET

Processen mot romsk inkludering handlar om en mognad för kommunen. Samordnare/processledare ställs inledningsvis inför åtskilliga utmaningar. Man rekryterar brobyggare och ställer samman material i form av broschyrer, rapporter, metoddokument och videoklipp. I ett nästa steg ska de tilltänkta användarna göras medvetna om att material och brobyggarnas tjänster finns tillgängliga. Intresset från grundskolan för information och material är då ofta svagt. Att arbetsformer och rutiner inom förvaltningen kan behöva förändras möts med oförståelse: *"Nu har vi vår brobyggare så vad är problemet?"*

Avgörande för att uppnå bestående resultat är att arbetet är långsiktigt och strategiskt. Att ändra på människors attityder tar tid, likaså att förändra rutiner i förvaltningen. På kommunal nivå räcker det inte med att arbeta operativt, t.ex. med brobyggare. Det måste också byggas in institutioner i den kommunala strukturen, som RIKC i Malmö. Vidare måste det finnas en instans på nationell nivå som trycker på och följer upp vad som händer i kommunerna. Det krävs alltså en institutionalisering såväl på kommunal som på nationell nivå.

Processledaren i pilotkommunen Helsingborg Stefano Kuzhikov sammanfattar sina erfarenheter i det följande:

² 9 § skolförordningen (2011:185).

³ 10 § andra strycket skolförordningen.

NULÄGESBESKRIVNING

Det är viktigt

- att fortsätta att utveckla arbetsformerna
- att vara medveten om att saker tar tid att förändra
- att kommunikationen fungerar för att öka kunskap och bryta fördomar
- att arbeta vidare med tilliten och bygga upp förtroendet
- att arbetet med romsk inkludering fortsätter
- att använda brobyggare tillsammans med metoder och arbetssätt som vi tagit fram som verktyg och problemlösare i möten mellan myndigheter och individer

På motsvarande sätt har man i Linköping ställt samman sina reflektioner efter pilotprojektet i broschyren Romsk inkludering:

”Vi hade kunnat göra mer... till exempel behöver arbete fortsatt ske kring;

- sprida den romska rösten, kulturen och nuvarande situation
- fortbildning för personal och föreläsningar för allmänhet
- fortsätta arbetet med att skapa ytterligare tillit mellan romer och myndigheter inkl kommunen
- utöka arbetet med uppsökande verksamhet
- fortsätta utveckla metoder och arbetssätt
- arbeta med att utveckla ett brett lokalt samarbete mellan myndigheter och de romska grupperingarna
- att brobyggare utvecklas till ett yrke bland andra yrken
- spridning av den holistiska tankesättet/metoden. I motsats till att befästa befintliga strukturer bidrar den holistiska metoden till att utveckla närhet och att se, förstå och påverka komplexiteten i människors vardag”

KOMMUNERNAS SYN PÅ SKOLVERKETS ROLL

Dels framkommer önskemål på material som stöd i undervisningen. Till exempel skulle Skolverket kunna bistå med en exempelsamling av framgångsfaktorer från andra kommuner men också göra en internationell utblick (Stockholm). Finns det andra länder som lyckats bra med romsk inkludering inom sina utbildningssystem? Skolverkets arbete med att tipsa om, kvalitetssäkra och sammanställa material som skolorna lätt kan använda måste också drivas vidare.

NULÄGESBESKRIVNING

Vidare finns önskemål om en tydligare roll från Skolverkets sida att på lokal nivå kunna bistå dem som ansvarar för frågor om inkludering av minoriteter, ungefär som den numera nedlagda Myndigheten för skolutveckling (Malmö). Det gäller inte minst i arbetet med att hitta samverkansformer mellan förvaltningen och den romska minoriteten.

Ett problem med projektformen "Utvecklingskommun" är att man inte känner till förutsättningarna för det fortsatta arbetet. Det blir då svårt att jobba långsiktigt, istället anlägger man ett tvåårsperspektiv och försöker hinna med så mycket som möjligt (Haninge). Fortsatt fokus behövs bland annat från regeringens sida och nya uppdrag behöver ges. Skolverket har här en viktig roll att medverka till att processen inte avstannar.

Skandinavisk Samhällsanalys